

PROJEKT ØRN

Årsrapport 2024

DOF rapport 35

Dansk
Ornitologisk
Forening

BirdLife
DANMARK

INDHOLD

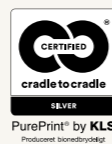
Forsidefoto	side	4
Ørne i Danmark i 2024	side	5
Fiskeørnen i 2024	side	6
Observationer fra lokaliteterne (Fiskeørn)	side	8
Kongeørnen i 2024	side	12
Kongeørnens byttedyr i yngletiden	side	14
Barn angrebet af Kongeørn	side	17
Havørnen i 2024	side	18
Ynglesucces bedst i statsskove	side	21
Observationer på lokaliteterne (Havørn)	side	22
Ørnens Dag, fest for store og små	side	25
Europa: Havørne på vej op	side	26
Kontakter i Projekt Ørn	side	31

Redaktion: Kim Skelmose og Ole Friis Larsen

Ved citering anfør: Skelmose, K., Larsen, O. F.,
Projekt Ørn – Årsrapport 2024, DOF BirdLife Danmark.

Tryk: KLS PurePrint

ISSN: Trykt version: 1904-3899
Elektronisk version: 1904-3902

PROJEKT ØRN

Årsrapport 2024

Udgiver og copyright: Dansk Ornitologisk Forening – DOF BirdLife Danmark
Vesterbrogade 138-140, DK-1620 København V
Telefon: +45 33 28 38 00 Mail: dof@dof.dk

Udgivet af DOF i år 2025

FORSIDEN

Den meget unge Kongeørn på forsiden er den ene af de to unger på en rede i Hals Nørreskov. Billederne er taget af Jan Tøttrup Nielsen i forbindelse med ringmærkning af ungerne. Gennem årene er der opfostret 24 unge Kongeørne i Hals Nørreskov nord for Limfjorden. Skovens Kongeørne er dermed de mest produktive i den lille danske bestand.

BAGSIDEN

Frivillige til årsmøde i Projekt Ørn i marts 2024. Projekt Ørn er et af de største og længstvarende projekter for frivillige i DOF/BirdLife Danmark. Takket være dem har vi både en stor viden om ørnene i Danmark og et stærkt engagement i beskyttelsen af såvel Hav- som Fiske- og Kongeørne. Foto: Ole Friis Larsen

ØRNE I DANMARK | 2024

2024 har været et spændende år for ørnene i Danmark. På trods af vejret som har udfordret alle vores fuglearter, har vi været forskånet for fugleinfluenza, og bestandene af ørne er øget.

Vi startede 2024 med at afholde det årlige møde for redekoordinatore og andre i Projekt Ørn i Stakladen på Tåsinge med deltagelse af 50 engagerede ørnefolk. Her havde vi en meget læringsrig dag med oplæg om vores tre arter.

I det forgangne år er der igen blevet ringmærket og GPS-mærket ørne, som gør det muligt at følge deres færden og blandt andet blive klogere på, hvordan de spreder sig. Ligesom vi kan se, at vi også får besøg af ørne fra omkringliggende lande.

Ørneklubben for børn har de seneste år deltaget i ringmærkning af Havørne, og i 2024 deltog børn fra Ørneklubben i ringmærkningen på Langeland ved Skovsgård med stor succes. Det er en fornøjelse at opleve næste generations begejstring ved fuglene og naturen. Projekt Ørn har i samarbejde med Statens Naturhistoriske Museums ringmærkningsadministration i de senere år prioriteret at give Ørneklubbens medlemmer mulighed for denne unikke oplevelse, og det er forventningen, at der også fremadrettet vil være denne mulig-

hed, da det kan være med til at fremme interessen for fugle og natur for kommende generationer.

I Projekt Ørn har vi i 2024 deltaget i en international havørnekonference i Osijek i Kroatien. Konferencen var med deltagelse af gæster fra flere europæiske lande, også USA var repræsenteret. De godt 50 oplæg var inspi-

“

I 2024 deltog børn fra Ørneklubben i ringmærkningen på Langeland ved Skovsgård med stor succes. Det er en fornøjelse at opleve næste generations begejstring ved fuglene og naturen

”

rerende, og det var en fornøjelse at få viden om, hvordan der andre steder arbejdes med Havørne. Det blev tydeligt, at vi i Danmark er godt med i forhold til, hvordan vi arbejder med Havørne, herunder hvordan vi sikrer bestanden, indsamler data og i det hele taget er organiseret.

Sidst på året lykkedes det i Dansk Ornitologisk Forening at få sat et nyt kamera op ved den nye havørnerede, tæt på den tidligere webkamerarede. Der er således kamera på begge reder, og vi måtte konstateres, at et ørnepar igen i sæsonen 2025 har valgt den rede, hvor vi nu også har kamera. Det giver mulighed for på sigt at kunne skifte mellem kameraerne, afhængigt af hvor ørnene vælger at slå sig ned. Det er en unik mulighed for at følge Havørnenes liv i reden helt tæt på, som vi er meget stolte af.

En særlig tak til Rasmus Romme for det store arbejde med at sikre, at kameraet fungerer, Jan

og Casper Berg for IT-arbejdet i forbindelse med havørnekameraet og KR-liftudlejning for at gøre det muligt at montere kameraet.

Endelig vil vi også gerne takke alle de frivillige, som tager del i Projekt Ørns beskyttelsesarbejde som redekoordinatore, lokalkoordinatorer eller på andre måder. Ligeledes stor tak til lodsejere, jægere og andre samarbejdspartnere. Vi har igen i 2024 oplevet en stor interesse og velvillighed for at passe på redetræer.

Også tak til de frivillige i DOF/BirdLife Danmark, der deltager i blandt andet Ørnens Dag uden for selve projektet, men er med til at fastholde – og dokumentere – den store interesse i befolkningen for ørne.

Vi håber at vi i år kan bringe live optagelser døgnet rundt fra den havørnerede, hvor det nye kamera er opsat.

God læselyst, vi håber at denne årsrapport kan give indsigt i ørne i Danmark.

Kim Skelmose

Kim Skelmose
Leder af Projekt Ørn

FISKEØRNEN | 2024

Ni par fik tilsammen 16 unger på vingerne.

AF LEIF NOVRUP,
ARTSKOORDINATOR FOR
FISKEØRN

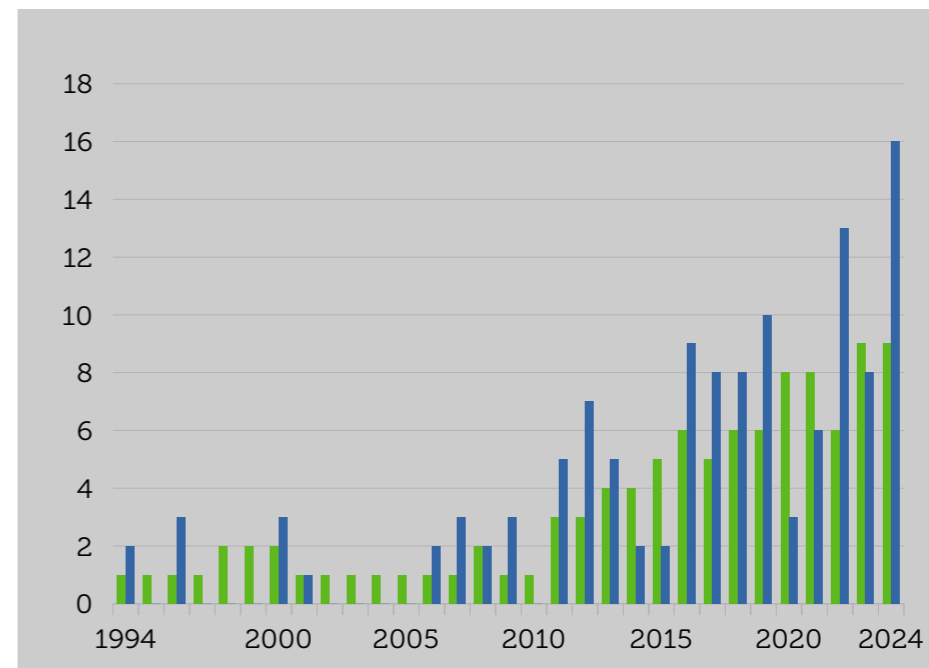
Der blev igen i 2024 registreret ni ynglepar af Fiskeørn. To par kom ikke i gang med rugning, mens de andre syv par fik hele 16 udføjne unger, hvilket er det højeste antal nogensinde i Danmark. Det bedste hidtil var 13 udføjne unger i 2022. På Sjælland fandtes fire par, hvoraf

tre par fik seks unger ud at flyve. I Jylland fandtes fem par, hvoraf fire par fik hele 10 unger på vingerne.

Det nye par fra 2023 på Midsjælland vendte ikke tilbage, men det gjorde det nye par i Midtjylland heldigvis, selv om det længe så ud til, at det også var tabt. Parret blev i sidste øjeblik opdaget længere sydpå i region Syd og i Vejle Kommune. Parret fik hele tre unger på vingerne.

Parret i Vandmosen i Gribskov fik to unger på vingerne, hvilket parret på Midsjælland også gjorde. Parret i Nordsjælland opgav tidligt, og der blev ikke ruget. Til gengæld lykkedes det endelig for parret ved Strødam-reservatet at få to unger på vingerne. Det gamle par i Midtjylland fik to unger, mens parret i Klosterheden byggede ny rede i toppen af en skovfyr og fik hele tre unger på vingerne. I Nationalpark Thy kom der to unger på vingerne i Nystrup Plantage, mens parret i Vilsbøl Plantage kun fik bygget en ny rede, men ikke fik ruget.

Der er siden 1994 kommet mindst 121 unger på vingerne

Antal besatte reder (grønne søjler) og flyvefærdige unger (blå søjler) af Fiskeørn registreret i Danmark 1994-2024.

Number of occupied nests (green columns) and yearly totals of fledged Ospreys (blue columns) in Denmark 1994-2024.

YNGLESUCCES OG PRODUKTIVITET FOR FISKEØRN, PANDION HALIAETUS

Nr.	Lokalitet	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Total
F01	Estvadgård Plantage	2	0	3	0	BT	BT	1	1	0	BT	BT	0	2	3	2	3	0	3	3	0	BT	0	3	3	3	1	BT	0			33	
	Viborg					BT	BT	2																									2
	Strødam Reservatet 1															BT																	0
F02	Klosterheden 1																		2	2	2	2	0	1	1	2	1	0					13
F03	Vandmosen, Gribskov 1																		BT	2	2	0	BT	2	2	BT	3	2	0	2	3	2	20
F04	Klosterheden 2																					BT	2	0	2	0							4
F05	Plantage ved Tværmose													1																			1
F06	Stråse Plantage																						BT										0
F07	Klosterheden 3																							BT									0
F08	Midtjylland																							3	0	3	3	0	3	2	2	2	18
F09	Harager Hegn, Gribskov 2																									BT	BT					0	
F10	Nystrup Plantage																										2	BT	BT	2	BT	2	6
F11	Nordsjælland																											0	0		BT	BT	0
F12	Midsjælland																											1	2	3	2	2	10
F13	Strødam Reservatet 2																											BT	BT			2	2
F14	Nørlund Plantage																																0
F15	Klosterheden 4																												1	3	BT	3	7
F16	Vilsbøl Plantage																												1	BT	BT	1	1
F17	Ensø																													1	3	4	4
F18	Mortenstrup Skov																																BT
	Unger i alt	2	0	3	0	0	0	3	1	0	0	0	0	2	3	2	3	0	5	7	5	2	2	9	8	8	10	3	6	13	8	16	121
	Besatte lokaliteter (BT, Æg, unger)	1	1	1	1	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	3	3	4	4	5	6	5	6	6	8	8	6	9	9	
	Lokaliteter kun med fugl/fugle (F, FF)																																
	Unger per besat territorium	2	0	3	0	0	0	1,5	1	0	0	0	0	2	3	1	3	0	1,67	2,33	1,25	0,5	0,4	1,5	1,6	1,33	1,67	0,38	0,75	2,17	0,89	1,8	

Antallet af besatte territorier og udføjne unger hos danske Fiskeørne. F og FF betyder, at der har været en fugl/fugle i området, BT står for besat territorium, det vil sige et ikke ynglende par på lokaliteten. 0 betyder yngleforsøg, men ingen unger fløjet fra reden.

Number of occupied territories and fledglings at Osprey nests in Denmark. F and FF stand for birds present in a territory without signs of mating. BT is an occupied territory by a breeding pair, but no attempts to breed. 0 marks unsuccessful breeding without fledglings.

OBSERVATIONER PÅ LOKALITETERNE

Jylland

F15 Klosterheden 4

AF SVEND AAGE KNUDSEN,
REDEKOORDINATOR

Hannen sås første gang 26. marts. Da der ikke blev ruget af ørnene i 2023 til trods for parring og ophold ved og på reden, var jeg spændt på 2024. Det gamle redetræ var stormfældet i løbet af vinteren, og da vi havde lavet og opsat ny rede 100 meter fra den gamle, håbede vi på, at ørnene ville tage den i brug. Det skete dog ikke. I stedet sås hannen begynde på en ny rede i en skovfy på modsatte side af Skydebanevej. Hunnen var nu ankommet, og parret påbegyndte parring. 29. april sås hunnen rugende. I samarbejde med Naturstyrelsen opsatte jeg nye skilte omkring området. Sidst i juli spottede jeg tre unger i reden lave flyveøvelse med mere, og 9. august havde de forladt reden. Et par dage efter så

“

Da vi havde lavet og opsat ny rede 100 meter fra den gamle, håbede vi på, at ørnene ville tage den i brug. Det skete dog ikke

”

jeg dem i luften og i træer i nærheden af reden.

F08 Midtjylland

AF HANS KNAKKERGAARD,
REDEKOORDINATOR

Et år med rekord og besynderlig sameksistens.

Både hannen og hunnen ankom 27. marts. Her kunne de konstatere, at reden fra 2023 var blæst ned i vinterens løb - der var ikke en pind tilbage. Derudover kunne de se, at de 20 meter væk havde fået naboer. Et ynglende ravnepar havde bygget rede i et topkappet fyrretræ. Efterfølgende så jeg ingen tegn på, at nogen af parterne jagtede hinanden. Måske havde ørnene nok at gøre med at bygge den nye rede, og Ravnene holdt lav profil, så på den måde kunne den besynderlige sameksistens fungere. En Ravn set ligge og ruge på reden 9. april, mens Fiskeørnene fortsat byggede på deres rede.

Hos Fiskeørnene så jeg parring flere gange lige fra starten efter ankomsten, og den nye rede var allerede færdig omkring 13. april. 16. april lå hunnen fast i reden. Torsdag 23. maj er der unge(r) i reden, og første fodring ses 24. maj. 19. juni ses en unge, og mandag 26. juni ses to store unger i reden. 17. juli er begge ungerne fløjet fra reden. Det er ny rekord for parret med unger på vingerne fire år i streg, og samtidig er det en tangering af den danske rekord for Fiskeørne. De to unger blev set på reden 28. juli og flere gange efterfølgende. Fiskeørn blev sidst set i området omkring reden 28. august.

Status: Ørnene har nu været i

området i ni år (2016-2024) hvoraf de syv med ynglesucces. De har benyttet tre forskellige redetræer og fået 18 unger på vingerne, hvilket giver et gennemsnit på 2,0 unger per år.

F10 Nystrup Plantage

AF JENS JØRGEN ANDERSEN,
REDEKOORDINATOR

Begge fugle ankommer 5. april, og 9. april er begge stadigvæk ved reden. 19. april er der masse af aktivitet ved reden. Der hentes grene, og reden forbedres. 3. maj ligger hunnen fast på reden, og 15. maj har hunnen lagt sig og ruger fast. 18. juni er der med sikkerhed unger i reden, og senere ses to unger i reden. Resten af sommeren trives de to unger godt. De forlader området midt i august.

F16 Vilsbøl Plantage

JENS JØRGEN ANDERSEN,
REDEKOORDINATOR

Den gamle rede er faldet ned i løbet af vinteren, men i maj 2024 findes der en ny rede i toppen af en gammel skovfyrlængere mod syd i forhold til den gamle. To fugle ses i området, og der bygges på reden. Flere besøg i juni gør det klart, at reden er forladt, men forhåbentlig vender de tilbage til den næsten færdige rede i 2025.

F17 Ensø – Rørbæk sø området

AF NIELS PETER BRØGGER,
REDEKOORDINATOR

Sidst i marts og igen 9. april blev der set to ørne i området, men ikke

*Adult/voksen han Fiskeørn med meget rene hvide dækfjer på vingernes underside og kun svagt markeret halsplet.
Foto: Keld Christensen*

Adult/voksen hun Fiskeørn i område med ynglefugle. Hunnen er kraftigere end hannen, men viser sig tydeligere med 'hagesmæk' og mørke pletter i dækferene på vingernes undersider.

Foto: Keld Christensen

på den gamle rede, som delvis var blæst ned. Et par gange i april sås en enlig ørn i området, og midt i april blev der med sikkerhed konstateret en ynglende Ravn i reden.

16. juli blev der omsider hørt en varslende Fiskeørn nogle hundrede meter fra den gamle rede, og den 20. juli blev der endelig fundet en ny rede med tre unger i toppen af en gran cirka 400 meter fra den gamle rede. 1. august var alle tre unger ude at flyve.

Nordsjælland

F03 Vandmosen, Gribskov 1

AF LUISE EKBERG
REDEKOORDINATOR

Der har været webcam på reden igen i 2024, og det hjælper til at give meget præcise data om ynglesæsonen. Hunnen ankom endnu engang før hannen. Hun ankom 3. april, og hannen 4. april.

Naturstyrelsen har på grund af klage til Miljøstyrelsen genindført forbud mod at færdes i redeområdet, sådan som det tidligere har fungeret. Herudover har Naturstyrelsen med meget stor succes lavet en naturlig barriere af væltede træer med kvas hele vejen rundt om området, så det ikke er så let at forcere, og man ikke uforvarende kommer ind. Skiltningen også forbedret. Det har gjort, at Fiskeørnene har fået en rolig start på

ynglesæsonen, og der var kurtiseren, parring og æglægning som sædvanligt.

I 2024 har Fiskeørnene til gengæld været meget forstyrrede stort set dagligt af andre indtrængende Fiskeørne, som indimellem er landet på reden. De har således haft travlt med at forsvare deres territorium hele sæsonen igennem.

Tre æg blev lagt henholdsvis 20., 23. og 27. april, og om det er de gentagne forstyrrelser af de fremmede Fiskeørne, som er årsag til, at kun to æg er klækket, er en mulighed i og med, at de uforsættligt kan have skadet det ene æg. Æggene klækkede henholdsvis 29. maj og 2. juni. Første æg efter 39 dage, hvor normalen er 36-37 dage, hvilket kan tyde på, at det er det først lagte æg, som er gået til, og det er blevet liggende i reden langt ind i juli.

Ud over forstyrrelserne fra fremmede Fiskeørne har vi kunnet konstatere flere natlige forstyrrelser fra Natugle og et enkelt besøg af mår, som straks blev jaget på porten.

Endnu en stor overraskelse var, at der lige pludselig stod en tredje unge i reden 19. august. Det er første gang i Vandmosen, men fra andre steder kender man til, at unge Fiskeørne besøger fremmede reder. Den fik lov at stå uantastet i reden, til den selv kort efter forlod området.

Fiskeørneungerne fløj første gang henholdsvis 20. juli og 25. juli, hvilket er helt normalt.

Hele familien er forblevet i området usædvanligt længe – selv hunnen har ikke fundet anledning til at trække tidligt, som hun ellers plejer og var der til slutningen af august. Hannen og ungerne er sidst set i redeområdet 12. september, og det er det seneste tidspunkt, de er trukket på, siden de startede med at yngle i 2011.

“
På trods af de mange Havørne lykkedes det at få to fine unger på vingerne, og de var alle fire i området langt ind i august
”

F11 Nordsjælland

AF LUISE EKBERG
REDEKOORDINATOR

Der har kun i starten af april 2024 været en territoriehævdende han, og kortvarigt var der to. De forsvandt, og der har kun enkelte gange været set Fiskeørne i området. Det er usikkert, om det har været en fra parret.

F13 Strødam Reservatet

AF LUISE EKBERG
REDEKOORDINATOR

Der har tidligere år været lidt aktivitet og redegbygning i et af de nu tre topkappede træer i reservatet, men uden at det er blevet til noget, og parret/parrene er forsvundet hurtigt. Men i 2024 ankom et par ubemærket i starten af april, så den nøjagtige dato kendes ikke. De klagjorde reden, parrede sig, og 7. juni så jeg første gang fodring af en unge. Reden ligger i reservatet, men ses bedst fra Pøleåstien, hvor der er cirka 850 m ind til reden. Der er træer hele vejen rundt, som besværliggør observationer i selve redeområdet. Derfor er der ikke så præcise data for denne rede.

26. juni kunne jeg for første gang med sikkerhed konstatere, at der var to unger i reden. Reden ligger et par hundrede meter fra Strødam Engsø, hvor der hele ynglesæsonen igennem har været op til syv Havørne – både unge og gamle.

Fiskeørnene har haft travlt med at forsvare territoriet og reagerede meget aggressivt over for Havørnene, hvis de fløj ind mod reden, og de blev straks vist ud igen. Det var især de gamle Havørne, der reagerede voldsomt på. Af den årsag fiskede hannen heller ikke meget i Strødam Engsø, men fløj altid bagom redeområdet og søen i ly af skoven for at snige sig udenom og flyve mod Alsønderup Engsø/Arresø og kom samme vej tilbage med fisk.

På trods af de mange Havørne lykkedes det at få to fine unger på vingerne, og de var alle fire i området langt ind i august. Det er vanskeligt at konstatere præcist, hvornår de forlod området, da Strødamområdet også er rastested for trækkende Fiskeørne, og der derfor blev set mange Fiskeørne derude fra midten af august, og Fiskeørnene ikke opholdt sig meget i reden længere.

Øvrige Sjælland

F12 Midtsjælland

AF JØRGEN MADSEN,
REDEKOORDINATOR

Hannen blev første gang observeret ved reden 6. april, og et par dage efter blev hunnen spottet. Fra medio april ligger hunnen fast i reden, og hannen kommer jævnligt med fisk til hende. Fra midten af juni og første halvdel af juli er der stor aktivitet i reden, hvor der er udklækket to unger, som ofte står op i reden eller på redekanten og basker med vingerne. Ungerne virker konstant sultne, og især i juni kunne ungerne høres, når hunnen deler den mad ud, som hannen er kommet med. En unge blev første gang set flyve rundt ved redestedet 18. juli. Den anden unge hoppede rundt i reden og kaldte højlydt. Fiskeørnene blev sidst set i området i slutningen af august.

KONGEØRNEN | 2024

Efter flere års stilstand ses omsider en ret markant fremgang i Danmark.

AF HANS CHRISTOPHERSEN,
ARTSCARETAKER
FOR KONGEØRN

Den danske bestand af Kongeørne har siden 2017 og frem til 2023 bestået af 4-5 ynglende par, som har fået 3-5 unger. Som nævnt i Projekt Ørns årsskrift 2023 var der det år tegn på en mulig øgning i bestanden i kommende år. Det holdt allerede stik i 2024, idet der for første gang er seks danske ynglepar. Fem af disse har i 2024 fået hele syv unger på vingerne, alle unger er blevet ringmærket.

I Tofte Skov, der er en hegnet skov i Lille Vildmose, findes der to revirer. I Tofte Skov NØ fik parret to unger. Det var dog som i 2023 kun den ene unger, der fløj fra reden, mens den anden døde. I Tofte Skov SV har territoriet de senere år omfattet områder uden for skoven, hvor der findes udsætning af Fasaner og Gråænder. Dette par opgav primo maj.

I Hals-området nord for Limfjorden findes de to andre territorier. I Hals Sønderskov har der været Kongeørne siden 2017. Dette par fik i 2024 to unger, der begge fløj fra reden. Hunnen i parret er gps-mærket. I kort afstand herfra, i Hals Nørreskov, findes Danmarks mest produktive revir. Det har været besat siden 2004 og har samlet set produceret 24 udflyjende unger. I år kom to unge Kongeørne på vingerne her.

I Lindenberg Ådal i Himmerland (10 kilometer vest for Lille Vildmose) blev der fundet en ny rede fra det par, som etablerede sig i 2023. Herfra kom der for første gang en unger på vingerne.

I Store Vildmose i Vendsyssel, et stykke nordvest for de øvrige par,

“
**Siden de første
unger af Kongeørne
kom på vingerne i
1999 er det blevet til
68 unger**
”

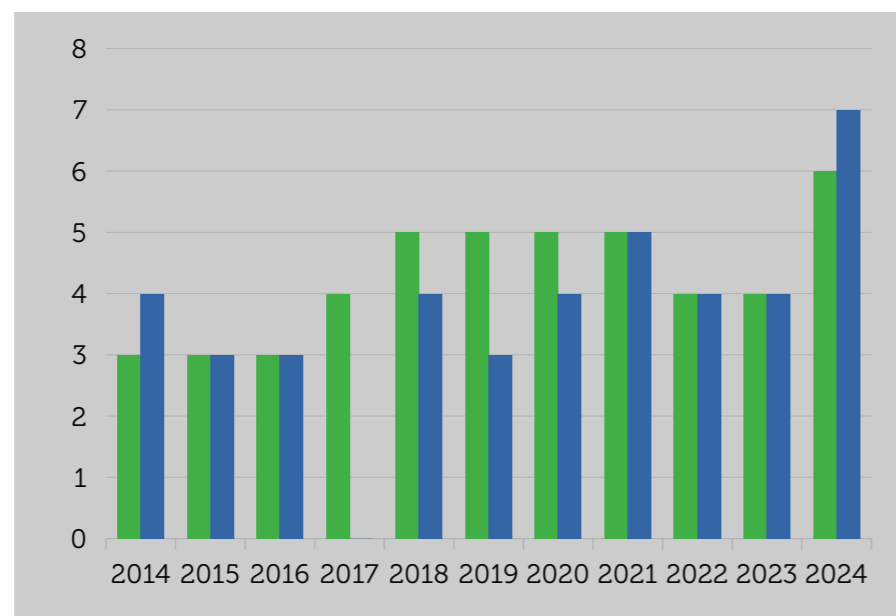
har der været Kongeørne i ti år. Men kun i 2016 er der kommet en unger på vingerne fra territoriet, men siden da har der ikke været stabilitet, og kun hannen har fastholdt territoriet. I 2023 blev der set en ny pardannelse med den gamle

han og en ny hun, der i 2024 er 4K (fjerde kalenderår). Parret har fået en unger på vingerne.

I det gamle revir i Høstemark Skov i Lille Vildmose, som har været besat siden 2001, findes der fortsat bare en enlig han. Den er cirka 26 år gammel og har nu holdt territoriet alene i tre år uden at finde en ny hun. Endelig har en enlig ørn igennem tre år etableret et slags territorium på Borris Hede i Vestjylland. Det er i et område med Ulve og dermed masser af mad – blandt andet føde-rester fra Ulve, som vi også har set det i Tofte Skov. I 2024 er to andre Kongeørne set i området, men ingen pardannelser har fundet sted.

Siden de første unger af Kongeørne kom på vingerne i 1999 er det

YNGLESUCCESS OG PRODUKTIVITET FOR KONGEØRN, BREEDING PAIRS AND CHICKS

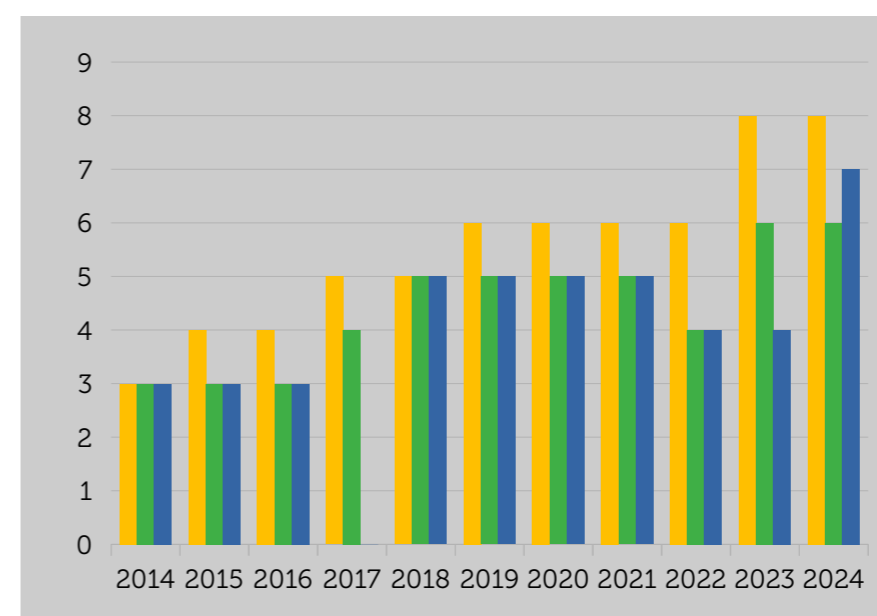
Grønne søjler viser antal ynglepar, blå søjler viser antal unger.

Green columns show number of breeding pairs, blue number of chicks.

Adult Kongeørn over Lille Vildmose, 28. november 2024. Foto: Lars Mikkelsen

BESATTE TERRITORIER 2014-2024 OCCUPIED TERRITORIES 2014-2024

Gule søjler: Besatte territorier, grønne søjler: Par, blå søjler: Antal unger.

Yellow: Occupied territories, green: Pairs, blue: Number of chicks.

blevet til 68 unger. Ynglesuccessen har været 0,88 juvenile per par og 1,19 juvenile per par med udflyjende unger, hvilket er ganske fint.

Af de seks ynglepar i 2024 er blot territoriet 'Tofte Skov NØ' placeret i et område med naturligt forekommende føderessourcer, mens de resterende er placeret i eller tæt på områder med udsætning af Fasaner, som dermed ofte udgør en stor del af føden – op til 70%. Det kan medføre en 'interessekonflikt' og har betydet en tættere dialog med herregårdsjægerne, som står bag de fleste udsætninger af Fasaner. Derfor er en større artikel om Kongeørn bragt i tidsskriftet 'Jæger'. Forhåbentlig vil denne dialog medføre en større åbenhed og accept af de ørne, der har etableret sig i disse områder.

Tak til de øvrige redekoordinato-
rer Einar Flensted-Jensen, Anton
Thøger Larsen, Thorkild Lund.

KONGEØRNENS BYTTEDYR I YNGLETIDEN

Foreløbig analyse af data fra vildtkamera opsat ved danske kongeørnereder 2020-2024.

TEKST OG FOTO:
JAN TØTTRUP NIELSEN &
HANS CHRISTOPHERSEN

For information om projektet se blandt andet Årsrapport for Projekt Ørn 2023. Heri gives en oversigt over materiale og metoder. I 2024 blev der indsamlet data for alle fem reder med unger. Der blev taget 28.592 billeder, og vi har nu i alt 114.072 billeder, der dækker hele yngleperioden. Af logistiske årsager og for ikke at forstyrre unødigt, blev der kun sat kamera op i ungetiden, hvor de blev opsat i forbindelse med ringmærkningen af ungerne.

Der er nu ved at være data nok til, at vi kan begynde at beregne, hvor mange byttedyr (og hvor stor en biomasse) der skal til for at opfostre et kuld unger. Vi kan se, hvor forskellige de enkelte lokaliteter er med hensyn til valg af byttedyr, antal samt hvilke arter der fanges.

Ved hjælp af vildtkameraerne får vi et mere nøjagtigt billede af byttedyrssammensætningen, end ved kun at indsamle byttedyrsrester, efter at ungerne er fløjet fra reden. Især registreres der mange flere mindre byttedyr ved brug af vildtkamera, og det giver en større sikkerhed ved beregning af antallet af de mere almindelige arter. Det kan være svært at vurdere antallet af en art i en rede, som er dækket af for eksempel krage-/råge- eller fasanfjer.

Vildtkameraerne har i 2024 dækket perioden fra ungerne var cirka 30 dage, til de er fløjet fra reden. Ud fra disse data ses blandt andet at der var en stor forskel

mellem de enkelte lokaliteter på antallet af byttedyr, der daglig bringes til reden (se tabel). Der blev i 2024 registreret 195 byttedyr fordelt på mindst 18 forskellige arter. Det er primært hunnen, der bringer byttet til reden, og det ses

kun sjældent, at det er hannen, der kommer med bytte. Udover ungerne æder hunnen også en stor del af de byttedyr, der bringes til reden.

Flere gange ses hunnen ankomme til reden for at æde af byttedyr der - også uden at der

Pladsen er trang – alle fire i reden, Hals Sønderskov.

Vandrotter i reden, Store Vildmose.

OVERSIGT BYTTEDYR

Lokalitet	Antal dage	Antal byttedyr	Gens. Antal byttedyr per dag	Antal arter	Biomasse i alt	Gens. Antal gram per dag
Store Vildmose	17	71	4,2	mindst 8	19707	1159
Hals Nørreskov*	31	55	1,8	8	55707	1797
Hals Sønderskov*	22	34	1,5	mindst 6	38883	1767
Tofte NØ**	25	25	1	mindst 17	18520	741
Lindborg Ådal	5	10	2	3	6734	1347

Data indsamlet fra vildtkameraer ved kongeørnereder i 2024 fordelt på antal dage, antal byttedyr, gennemsnitlig antal byttedyr bragt til reden per dag, antal arter, samlet biomasse af byttedyr i gram og gennemsnitlig biomasse i gram per dag. * To juvenile, ** To pulli, den ene dør.

gives noget til ungerne. Ungerne skal være 7-8 uger gamle, inden de æder selv, men hunnen fodrer også, selv næsten flyvefærdige unger. Der bringes markant flest byttedyr til reden i Store Vildmose, med 4,2 byttedyr per dag var det mere end dobbelt så mange som de øvrige. Dette skyldes at det primære byttedyr her var Vandrotte som udgjorde 77 % af føden. En Vandrotte vejer cirka 145 gram, tilsvarende vejer en Fasan ca. 1200 gram, så der skal fanges 7-8 Vandrotter for at opnå den samme biomasse. Ofte blev der i Store Vildmose bragt 4-5 Vandrotter til reden daglig, gerne i de tidlige morgentimer. Det næsthypigste byttedyr i Store Vildmose var Lækat med 7%. Der må her være en god bestand af Lækatte, som også tiltrækkes af de mange Vandrotter i området.

Parret Tofte NØ har i 2024 tydeligvis større problemer med at skaffe føde nok. Gennemsnitlig bringes her kun et byttedyr dagligt til reden. Der er flere dage, hvor der ikke bringes byttedyr til reden, en enkelt gang går der endda to dage imellem. Der var i begyndelsen to

unger i reden, men en hanunge, 22-25 dage gammel, blev fundet død under reden, formentlig død af sult. Det ses også tydeligt i mængden af biomassen (byttedyr omregnet i biomasse), som gennemsnitlig dagligt kun var på 741 gram. Dette er betydeligt mindre end ved de andre par (se tabellen).

Desværre er der kun data for fem dage fra den nye lokalitet Lindborg Ådal. Sammenholdes data fra vildtkameraet med de indsamlede bytterester i reden og i bevoksningen omkring reden, viser det sig, at det også er en "fasanlokalitet" idet over 50 % af byttedyrene er Fasaner. Ørnene nyder godt af

Tofte NØ han unge fundet død under reden 30. maj 2024. Den er sandsynligvis omkommet af sult.

Selv i regnvejr er der næste altid en overflod af byttedyr i reden i Hals Nørreskov.

en stor fasanudsætning i territoriet. De to Hals-skove og til dels Tofte SV er også udpræget "fasan-lokaliteter".

I Hals Sønderskov har man valgt ikke at udsætte fasaner i 2024 (det fortsætter dog i 2025 igen). Af 34 byttedyr registreret på vildtkamera var 26 (76 %) adulte Fasaner. Fra juli af ses det tydeligt, at der var betydelig færre Fasaner i området, men alligevel formåede parret at opfostre to unger. Det bliver spændende at se i foråret 2025, om parret formår at få noget ud

af ynglen, da der er meget mindre føde i området, efterhånden som kongeørneparret tømmer lokaliteten for Fasaner.

Hals Nørreskov-parret har tydeligvis ingen problemer med at skaffe føde, selv i dårligt vejr (regn) bringes der rigeligt med bytte. Selv om der i 2024 var to unger i reden, var der næsten altid mindst et byttedyr i reden, som ikke straks blev ædt. Flere gange blev der afleveret to byttedyr inden for en time.

På kongeørnelokaliteten Tofte NØ har vi de sidste tre år kunnet

“

Fra juli ses det tydeligt, at der var betydeligt færre Fasaner i området, men alligevel formåede parret at opfostre to unger

”

se, at kongeørneparret har bragt større føderester i form af kød- og benrester af større byttedyr, som Krondyr (kalve), Rådyr (smaldyr) og Vildsvin, som efter størrelsen at dømme stammer fra byttedyr, som Kongeørnen ikke selv har taget livet af. Disse rester er sandsynligvis rester af Ulvens byttedyr. Der har de sidste tre år været en enlig hanulv i Tofte, og i efteråret 2023 dannede den par med en ny hunulv, som kom ind i området. Det var forventet, at der ikke ville være så mange rester efter et nedlagt bytte, når der er tale om et ulvepar i området. Dette afspejlede sig helt tydeligt i de byttedyr, der i 2024 blev bragt til kongeørnereden, hvor der ikke var et eneste byttedyr, der kunne relateres til rester af Ulvens byttedyr.

Som tidligere nævnt kan den danske kongeørnebestand inddeles i specialister og generalister. For specialisterne er det i Danmark især Fasaner, der er tungen på vægtskålen. I Hals Nørreskov og Hals Sønderskov udgør Fasaner årligt var 60-76 %, men også i Lindensborg Ådal og Tofte SV er

Selvom ungen er sulten springer den ikke på Mårhundene lige med det samme, Tofte NØ.

de godt med. Her er over 50 % af andelen Fasaner. I Store Vildmose må de også siges at være specialister, men her var det Vandrotter, der var hovedarten. Som det også fremgår af tabellen, er parret Tofte

NØ udpræget generalister, og i 2024 blev der registreret mindst 17 arter fordelt på 25 byttedyr. Modsat Hals Sønderskov, hvor der kun blev registreret seks arter blandt 34 byttedyr.

NORGE BARN ANGREBET AF KONGEØRN

AF HANS CHRISTOPHERSEN

I september var det en nyhed i mange medier, at en Kongeørn øjensynligt havde foretaget et angreb på en 20 måneder gammel pige – et angreb moderen havde afværget, da hun havde fået ørnens kløer fri af pigens arm. Ørnen blev herefter aflivet.

Alv Ottar Folkestad fra BirdLife Norge har efterfølgende efterforsket omstændighederne omkring hændelsen. Det viste sig, at denne hændelse ikke var den eneste. Inden for fire dage var der ikke mindre end 13 episoder i et område syd for Trondheim, hvor en Kongeørn udviste en usædvanlig og nærgående adfærd overfor mennesker. Selv om alle hændelser fandt sted i samme del af Norge, var der alligevel op til 300 kilometer imellem de enkelte

lokaliteter. Derfor antog man i begyndelsen, at der var tale om flere forskellige ørne. Imidlertid har fotos vist, at der har været tale om samme juvenile (1K) ørn.

I forbindelse med de enkelte episoder landede ørne meget tæt på mennesker, også selv om de var sammen med hunde. Ørnen forsøgte endvidere både at lande på skulderen eller armen af personer (ofte kvinder). Herefter kaldte den afventende, som om den tiggede efter mad.

Konklusionen på den baggrund blev derfor, at ørnen må være opfostret i fangenskab. Her er den blev fodret – måske ofte siddende på armen af en kvinde, der var i selskab med en hund eller hunde. Der er dog ingen, der har henvendt sig som 'ejere' af ørnen og dens oprindelse er derfor ukendt.

HAVØRNEN | 2024

Trods nye redefund og en ny struktur i Projekt Ørn med mere effektiv overvågning af Havørnene blev der kun registreret en meget beskeden udvikling i bestanden i 2024 i forhold til 2023. Bemærkelsesværdigt var det også med regionale forskelle i yngleresultaterne.

AF KIM SKELMOSE,
LEDER AF PROJEKT ØRN,
PREBEN JENSEN,
STYREGRUPPEN FOR PROJEKT
ØRN, OG OLE FRIIS LARSEN

alt regner vi derfor med 160 yng-
lepar. Det er næsten status quo i
forhold til 156 par i 2023, selv om
vi har fået indberetninger om cirka
20 nye redefund.

Det tyder på, at nye redefund
enten er par, der er flyttet fra an-
dre reder, eller der forsvinder næ-
sten ligeså mange ynglepar, som
der kommer nye til i bestanden.
Det hører med i billedet, at mange
af de første par, som etablerede
sig i Danmark fra midt i 1990'erne
stadig er aktive ynglefugle, eller
nye ynglefugle har afløst de første
Havørne på de ældste lokaliteter.

Af de 160 ynglepar i 2024 har

150 parret sig, lagt æg og ruget
på dem. For 115 par er det lyk-
kedes at få unger ud at flyve fra
rederne, mens 35 par har opgivet
undervejs, fordi ungerne aldrig er
kommet ud af æggene, eller de er
døde, før de blev flyvefærdige. 48
par har opfostret en unge hver til
at flyve, 62 par har fået to unger
fra rederne, og fem par har klaret
at få hele tre unger på vinger-
ne. Det giver et samlet antal nye
havørneunger på 187 fra de 115
reder med ynglesucces.

Fortsætter på side 20

I 2024 har vi indberetninger fra
redekoordinatorer i Projekt Ørn og
andre om, at 150 par Havørne har
ynglet i Danmark. Dertil kommer
10 par, som har været ved deres
reder, hvor de har repareret på re-
derne eller på anden måde opført
sig, som om de forberedte sig på
at yngle, men ikke har gjort det. I

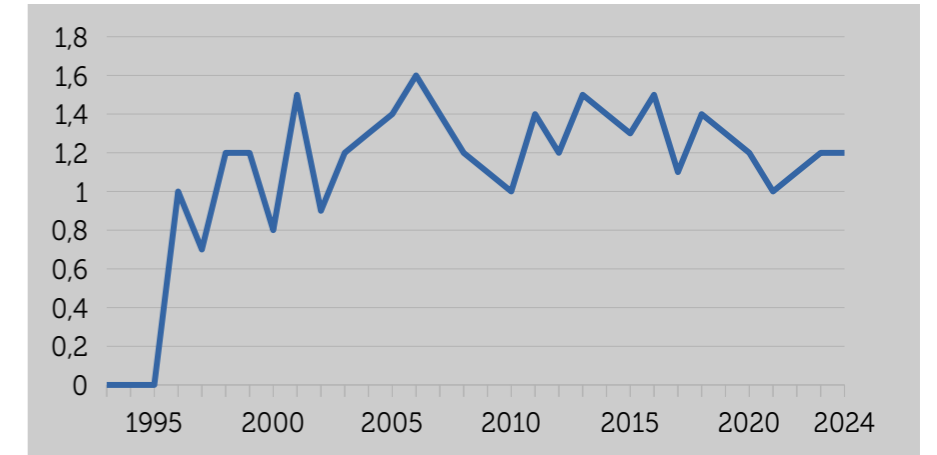
YNGLESUCCESS OG PRODUKTIVITET FOR HAVØRN, HALIAEETUS ALBICILLA

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Kuld	Unger		
Lokaliteter kun med fugle (F,FF)	1	1		2	1	1			1	2	1		1	1	2	4	2	1	1	6	5	2	2	1	1	2	7	9			9					
Fugle og redearbejde (BT)						1	1	1		1	1	1	1	1	2	4	5	2	2	7	6	5	9	3	11	8	5	13	6	10	11	10				
Yngleforsøg	0	0	1	2	3	4	5	5	8	7	10	11	12	13	16	19	24	35	36	37	43	56	63	82	84	85	97	112	137	135	144	150				
Redearbejde, yngleforsøg	0	0	1	2	3	5	6	6	8	8	11	12	13	14	18	23	29	37	38	44	49	61	72	85	95	93	102	125	143	145	156	160				
Unger per yngleforsøg			0	1	0,7	1,5	1,4	1	1,5	1	1,3	1,5	1,5	1,8	1,6	1,4	1,3	1,1	1,4	1,4	1,7	1,5	1,5	1,5	1,2	1,5	1,3	1,4	1	1,2	1,3					
Unger per besat lokalitet			0	1	0,7	1,2	1,2	0,8	1,5	0,9	1,2	1,3	1,4	1,6	1,4	1,2	1,1	1	1,4	1,2	1,5	1,4	1,3	1,5	1,1	1,4	1,3	1,2	1	1,1	1,2					
Reder med 0 unger			1		1			2		2	3	2	2	2	1	2	5	10	7	8	5	9	7	7	16	10	19	19	47	35	33	35	255	0		
Reder med 1 unge				2	2	2	3	1	4	3	2	2	3	2	5	7	9	12	7	10	11	14	19	25	31	33	32	34	44	43	41	48	451	451		
Reder med 2 unger						2	2	2	4	2	4	7	6	6	9	10	8	13	22	15	19	27	32	45	35	40	45	58	45	55	68	62	643	1286		
Reder med 3 unger											1		1	3	1		2		1	4	8	5	4	4	1	6	4	1	2	2	2	5	57	171		
Unger I alt			0	2	2	6	7	5	12	7	13	16	18	23	26	27	31	38	54	52	73	83	95	127	104	131	134	153	140	159	183	187		1908		

Antallet af besatte ynglelokaliteter og reder med Havørne i Danmark. F og FF står for lokaliteter, hvor det blot er registreret en eller to ørne. BT står for besat territorium med ynglefugle, som ikke har indledt yngleforsøg. 0 betyder yngleforsøg, men ingen udflugte unger. Bemærk, at tallene for alle år er konkrete observationer og således forskellige fra estimater i artiklens tekst.

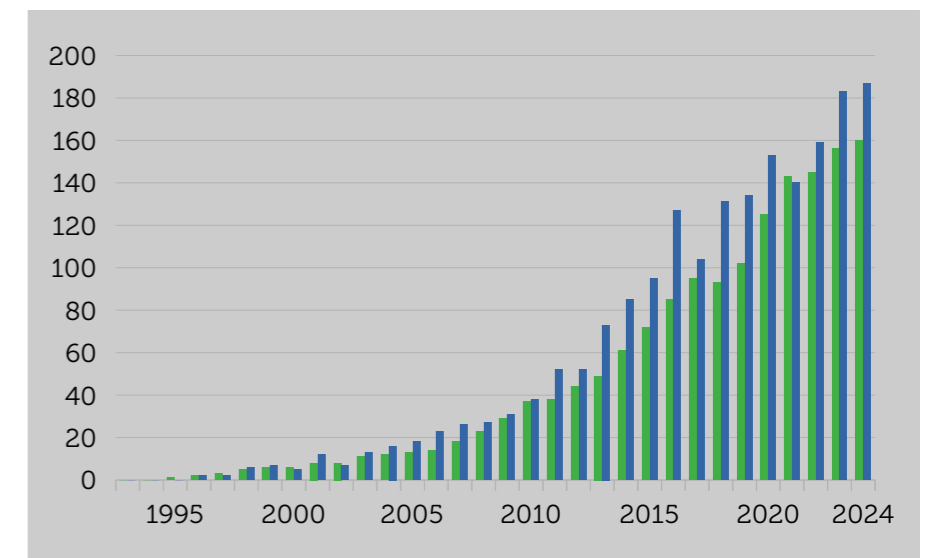
Det gennemsnitlige antal flyvefærdige unger per besat redelokalitet i Danmark 1993-2024.

The average number of fledged juveniles per occupied breeding location of White-tailed Eagle in Denmark 1993-2024.

Antal besatte reder (grønne søjler) og flyvefærdige unger (blå søjler) af Havørn registreret i Danmark 1993-2024.

Number of occupied nests (green columns) and yearly totals of fledged White-tailed Eagles (blue columns) in Denmark 1993-2023.

Number of occupied territories and fledglings at White-tailed Eagles' nests in Denmark. F and FF stand for birds present in a territory without signs of mating. BT is an occupied territory by breeding pair, but no attempts to breed. 0 marks unsuccessful breeding without fledglings. Please note, that numbers refer to exact reportings and hence are not similar to estimates in the article.

Fortsat fra side 18

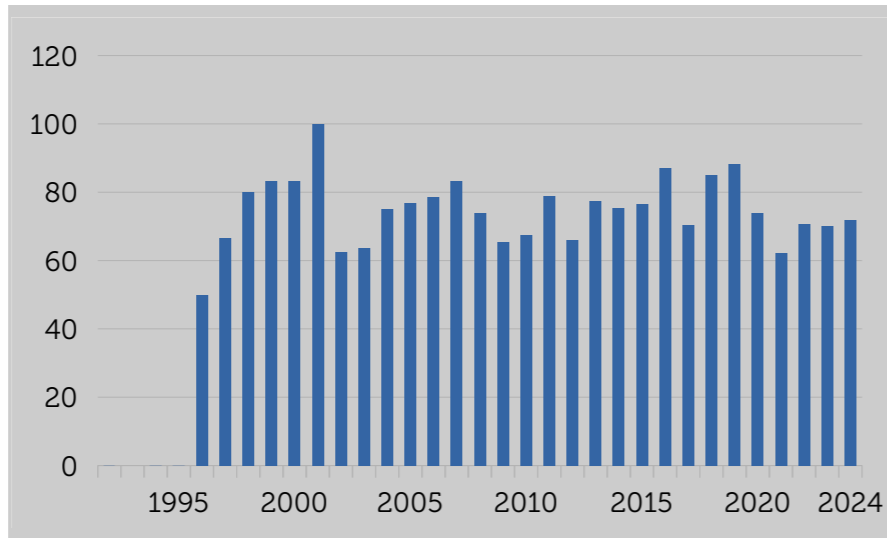
Det er en beskeden fremgang fra 183 udføjne unger i 2023. Fra 2022 steg antallet af ynglepar til sammenligning fra 145 til 156 og antallet af udføjne unger fra 159 til 183.

I alt har Projekt Ørn dermed registreret 1.908 udføjne havørneunger fra danske reder, siden de første Havørne indvandrede fra Nordtyskland og begyndte at yngle midt i 1990'erne.

Oven i alle tallene er der ganske givet et mindre, men ukendt antal ynglepar, som Projekt Ørn ikke er blevet orienteret om, eller som lever så diskret, at ingen har opdaget rederne.

Havørnenes yngleresultater overraskede ved at være ujævnt fordelt i 2024 med ynglesucces for de fleste par i for eksempel Sønderjylland, mens det i meget høj grad slog fejl i Nordjylland. Nord for Limfjorden var der ikke et eneste af yngleparrene, der fik unger på vingerne, selv om der i flere tilfælde er tale om erfarne par, der tidligere har ynglet med succes.

Der er ikke nogen oplagt forklaring på forskellen. Vi ved, at vejrforholdene har stor betydning omkring klækningstidspunktet for ungerne, og det fremgår af indberetningerne fra hele landet, at der flere steder er reder, hvor forældrefuglene er stoppet og har forladt æg eller små unger midt i april, men ikke specielt mere i Nordjylland end andre steder. Det kan også skyldes fugleinfluenza, men heller ikke der, er der nogen klar forklaring på geografiske variationer i Havørnenes ynglesucces, og den værste del af epidemien ser ud til at være overstået. Tilsyneladende er der tale om tilfældige sammenfald af flere forskellige årsager.

Antal reder med udføjne unger i procent af det samlede antal registrerede reder med ynglende Havørne. Søjlerner viser, at hvordan Havørnenes ynglesucces svinger fra år til år.

Number of succesful breedings in percent of the total number of nests with registered incubation and/or chicks. The columns indicate, how breeding success varies from year to year.

UNGE HAVØRNE PÅ JORDEN LAD DEM VÆRE HVOR DE ER

Det er med havørneunger som med sælunger. Man skal lade dem være, hvis det ikke er tydeligt, at de er i knibe.

Det seneste par år har vi oplevet, at unge Havørne er bragt til plejestationer, uden at det har været nødvendigt. Det kan endda være til skade for de unge fugle, som bliver taget væk fra deres forældre og dermed mister en afgørende naturlig oplæring og tilpasning til den natur, de skal klare sig i.

Der er helt normalt, at unger af Havørne ender nede på jorden kort efter udflyvningen fra reden. Selv om de er fløjet ud fra reden, er vingerne endnu ikke trænet til længere flyvning. Forældrefuglene ved, hvor deres unger er, og forsyner dem med mad i flere uger efter udflyvningen.

Med stadig flere ynglepar af Havørne i Danmark, vil der altså også være stadig flere unger, som opholder sig nede på jorden, mens forældrefuglene passer på dem. De unge ørne er ofte ikke særlig sky og kan være lette at komme tæt på. Det kan føre til misforståelser om, at de unge ørne er hjælpeløse og forladte.

Det er de ikke, og det bedste er at lade dem være, hvor de er, og fjerne sig. Kun hvis de unge ørne tydeligt er i nød, er der grund til at reagere.

Parret, som er kendt fra DOF/BirdLife Danmarks ØrneTV, yngler i Fugleværnsfondens område ved Sakgsfjed/Hyllekrog. Ørne i fondsejede områder klarede sig dårligst i 2024, men TV-parret fik en unge. Her er den fotograferet på reden i forbindelse med ringmærkning. Foto: Ole Friis Larsen.

YNGLESUCCES STØRST I STATSSKOVE

AF KIM SKELMOSE, PREBEN JENSEN & OLE FRIIS LARSEN

Langt de fleste Havørne i Danmark yngler i private skove, men i 2024 havde ørnene i statsejede skove og en enkelt kommunalt ejet skov større ynglesucces. Det viser 186 besvarelser om ejerforhold for rederne i redekoordinatorens indberetninger for 2024.

Femten af de 186 oplysninger om ejere af lokaliteter med havørnereder handlede om reder, der ikke var i brug i 2024. Ni af rederne uden aktivitet var i privatejede skove, fire var i statsejede skove, og to

var i fondsejede skove. Det var en overvægt af stats- og fondsejede skove i forhold til det samlede antal ejerskaber af redelokaliteter i hele landet.

Ved 171 af rederne med oplysninger om ejerforhold var der par af Havørne, som enten forsvarede en rede uden at vise tegn på at yngle, eller som yngede og fik mellem 0 og 3 unger ud at flyve. Der var 121 besatte reder på privatejede lokaliteter, 10 besatte reder på fondsejede områder, 19 på statsejede steder og et enkelt par i en kommunalt ejet skov.

De 121 par i private skove opfostrede tilsammen 137 unger, til de

var flyvefærdige. Det var i gennemsnit 1,13 unger per rede. I de offentligt ejede skove (staten plus den kommunale skov) fik 20 par i alt 25 unger på vingerne, et gennemsnit på 1,25 unger per rede. Der kom 9 unger ud at flyve fra de 10 fondsejede skove, et gennemsnit på 0,9 unger fra hver rede.

Tallene gælder kun for et enkelt år. Resultaterne kan være anderledes for andre år.

Tak til alle de redekoordinatore, der har besvaret spørgsmålet om ejerforhold på indberetningerne. Det har givet os alle ny viden om Havørnenes yngleforshold.

OBSERVATIONER PÅ LOKALITETERNE

Kommentarerne på skemaerne fra redekoordinatorene giver ekstra indblik i livet ved rederne og udviklingen i bestanden. Her kan vi se, at der ikke er nogen entydig årsag til kollapset nord for Limfjorden i 2024. Vi får også forslag til forbedringer og indtryk af arbejdet med at beskytte ørnene på helt lokalt plan.

AF OLE FRIIS LARSEN,
ARTSKOORDINATOR FOR
HAVØRN

Redekoordinatorernes indberetninger for 2024 viste en skæv geografisk fordeling i Havørnenes yngleresultater. Der fløj ingen unger fra reder nord for Limfjorden, og ørnenes ynglesucces var i det hele taget meget lav i Nordjylland og Nordvestjylland sammenlignet med, hvordan yngleparrene klarede sig i sydlige og østlige dele af landet. Det var der ingen entydige forklaringer på. For at illustrere, hvad der skete i det nordlige Jylland, bringer vi her citater fra alle de kommentarer, som redekoordinatorene har skrevet i deres indberetninger. Først rederne i DOF Nordjyllands område:

018 Tofte Skov, Anthon Thøger Larsen: "rugning opgives efter få uger. Årsag uvis"

132 Lyngholm, Vesthimmerland, Gunnar Hansen: "Tegn på rugning i marts; de voksne forlod reden i april og området i maj".

165 Linalyst Plantage, Henrik Møller Thomsen: "Starter rugning, men opgiver hurtigt, måske som følge af mange aktiviteter i skoven, hvor der etableres kunstige søer og vandhuller og foretages en del nyplantning".

198 Langholt Skov, Jan Tøttrup Nielsen: "Som i tidligere år flisning i rugetiden ved reden. Jeg har efterfølgende set begge fugle på lokaliteten senest ultimo juli".

213 Råbjerg, Carlo Chr. Pedersen: "Rugning ophørt på grund af miljøtærøvelse ved reden".

244: Hornfiskrøn, Thomas W Olsen: "Parret er muligvis rykket til nyt område på øen. Rede eftersøgt men ikke fundet. Ingen udflyjende unger i år".

Dernæst i DOF Nordvestjyllands område:

108 Sødal Skov, Stinne Aastrup: "Sidste år (2023) var der ørne ved reden, men senere sad en Ravn på reden, og siden er der ikke set ørne ved reden".

139 Lodbjerg Klitplantage, Jens Jørgen Andersen: "Fuglene rugede fast i en længere periode, men omkring tidspunkt for klækning af æggene forlader de reden og ses ikke længere omkring redetræet".

185 Flyvklit, Jan Tøttrup Nielsen: "0 unger, ved ikke om der er lagt æg. Byggede en hel del på reden".

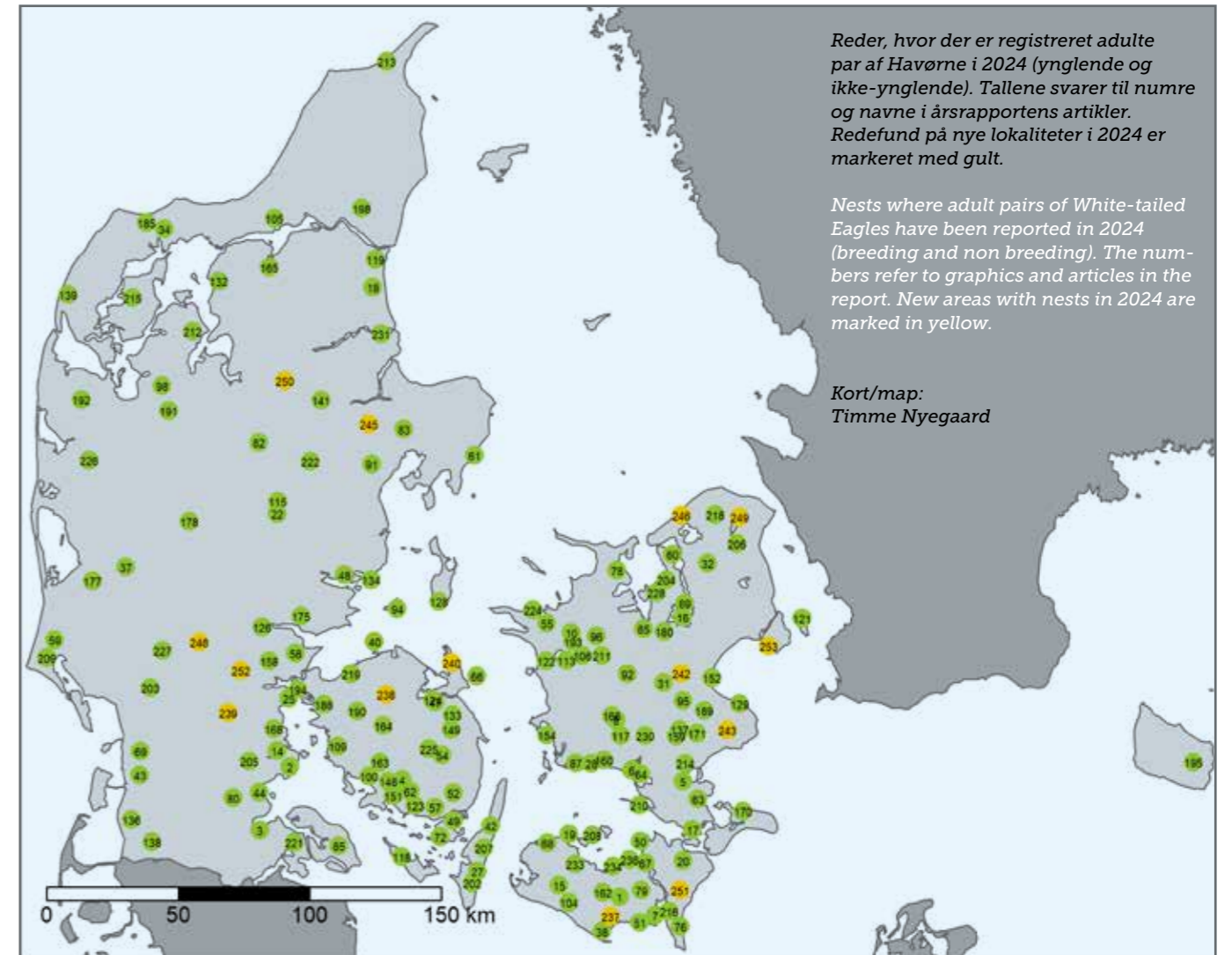
197 Vilsbøl Plantage nord, Jens Jørgen Andersen: "Ingen ørne i området i år (2024)".

Hvorfor går det galt?

Også andre steder i landet søger mange redekoordinatorene i deres indberetninger en forklaring på, at deres ørnepar har opgivet undervejs i yngleforløbet. Nogle gange er der oplagte forstyrrelser, men ofte kan vi blot konstatere, at et yngleforløb er mislykkedes. Her er nogle eksempler:

005 Præstø Fjord, Ronny Sørensen: "Da tiden kom hvor æg burde være udklækket og fodring i gang var der ingen redeaktivitet. Forældrefugle var dog i området, ligesom den ene unge fra 2023, som er accepteret af de gamle. Hvad der er sket vides ikke. Hverken skytte eller godsejer har observeret noget. Redetræet er dog ved at gå ud. der er ingen nåle tilbage. Det kan måske være årsagen da der ikke er nogen former for læ for regn".

017 Stensby Skov, Jens Dithmarsen: "Jeg så i hele perioden kun én fugl i og omkring reden, aldrig begge forældrefugle på samme tid. Rugningen fortsatte frem til medio april, men allerede 6. april sås den rugende havørn i reden være væk i længere tid, kom dog tilbage og sås flere gange forsøge at lande i reden. Men det skete ikke, mens jeg var til stede. Det skønnes, at rugningen ophørte endeligt mellem 15. og 20. april, hvor der også sås krager i reden".

209 Kallesmærsk Hede, Øst, Karin Gustausen: "Ørneparret forlod reden efter at have ruget tiden ud. Årsagen kendes ikke. Der er ingen tegn på forstyrrelser. Det er tredje gang parret ruger uden resultat".

En redekoordinator efterlyser en mulighed for at markere i skemaet til indberetninger, at der ikke er fløjet unger fra en rede. Det er et forslag, vi vil overveje.

091 Louisenlundskoven, Endelave, Anders Grosen: "Ingen unger udflyjet. Det burde der være plads til at markere i skemaet".

Mulige forklaringer

Andre peger på forstyrrelser fra måske i højere grad andre rovfugle end fra mennesker, ny eller uopmærksomt mager, forurening af fødelokaliteter, fugleinfluenza – og menneskelige forstyrrelser:

037 Borris Hede, Erik Mørk Nielsen: "Grundet stærkt øget militær aktiviteter, umulige adgangsforhold samt ferie, blev reden først besøgt 30. august. Da terrænspektøren og jeg kom ind til redetræet kunne vi konstatere, at reden var faldet ned, men at ørnene havde bygget en ny rede cirka 30 meter fra den gamle rede. Til trods for, at der er

set gamle Havørne på lokaliteten hele 2024, er der ikke tegn på, at der har været yngel, da der på intet tidspunkt er observeret yngleaktivitet eller observeret 1K havørne på Borris Hede dette år. Det til trods for, der aldrig har været så mange ornitologer på lokaliteten for at se efter stationære Slangeørne og Kongeørn, samt andre rovfugle. I alt 16 rovfuglearter er set fra 1. juni til 5. august".

061 Rugaard Sønderkov, Inger Jensen: "Hunnen fra det oprindelige par fandt en ny mager, da hunnen døde sidste år. Hunnen lå på æggene i et stykke tid og kaldte på

Adult/voksene Havørn ved rede med unge i Rugbjerg Skov i Sønderjylland, rede nummer 80 i Projekt Ørn.

Foto: Kaj Verner Sørensen

hannen, der ikke var helt skarp, da han ikke returnerede til reden for at afløse hunnen. Til sidst opgav hun".

154 Klarskov, Korsør, Jørgen Bech: "Årsagen til de gentagne mangelfulde/eventuelt opgivne yngleforsøg ukendt. Vurderet ud fra meget hvidgrå hovedtegninger er det et meget gammelt par. Yngledygtige?? Fourageringsområdet er belastet af PFAS".

165 Linalyst Plantage, Henrik Møller Thomsen: "Starter rugning, men opgiver hurtigt, måske som følge af mange aktiviteter i skoven, hvor der etableres kunstige søer og vandhuller og foretages en del nyplantering".

217 Enehøje, Michael Thelander: "Ingen aktivitet ved rede ved besøg 30/5 2024. Lokale på Langø Havn fortalte at der var fundet døde havørne ved reden i 2023. Der var også en del døde knopsvaner ved Nakskov Fjord i 2023. Det skyldes formentlig fugleinfluenza".

Fem gange tre unger

Der var tre unger i fem reder i 2024. Der er hvert år par, der får tre unger, men antallet svinger noget. Her er en kommentar fra en af rederne med tre unger – og en oplysning om en ringmærket ørn. De nævnte farver svarer til

en ørn fra 1994. Den lyse ring er sandsynligvis en gul tysk ring, idet en aluminiumsring med den alder nok ser mørk ud:

057 Hvidkilde Sø, Arne Bruun: "De to gamle fodrede samtidig de tre unger. Blandt andet røg der to aflange fiskehaler ned. En af de to gamle satte sig derefter på en stub foran øen og fik sig en tår. Kunne her se lys ring på højre ben, rød ring over blå på venstre ben". ---- Lys ring på højre ben er sandsynligvis en tysk ring, en ren aluring vil formentlig se mørk ud nu. Rød over blå på venstre ben er en årsring for 1994.

Her er en anden positiv nyhed om et par, hvor den ene mage blev dræbt af en vindmølle, men så kom der en ny mage ...

203 Nørre Lovrup, Karin Gustausen: "I 2023 mistede den ene af ørneparret livet ved en vindmølle ved Sneum Sluse. Den overlevende ørn er set uden partner hele vinteren. Den fandt en ny partner i februar og brugte den samme rede i et læhegn mellem dyrkede marker 15 km fra Sneum Sluse, hvor ørneparret ofte ses fouragere. Efter to mislykkede yngleår har de i 2024 fået en unge på vingerne".

Reder svære at se

Flere kommentarer handler om, at det er svært at se rederne og dermed afgøre, hvor mange unger der er eller ikke er. Det rigtige er, som flere bemærker, at notere en enkelt unge, hvis man ikke kan se, om der er flere. Det markerer i hvert fald en ynglesucces ved den pågældende rede.

003 Hostrup Krat, Christoffer Seaton:

"Reden er umulig at observere, så vi har alene kunnet konstatere, at der var aktivitet i reden, og at mindst 1 unge - måske 2 - er udflygt. 3 gange er observeret 1 unge i området og 1 gang måske 2, men meget usikkert - så derfor fastsætter vi resultatet til 1 unge".

Masser af velvilje

Flere redekoordinators nævner, at de har gode forbindelser til ejere, lokale jægere og andre. Her blot et enkelt eksempel:

051 Ålholm Hestehave, Lars Munk:

"Skytte Kim Sørensen har set ret meget til de to unger i skoven, hvor der er stort fasanopdræt. Han synes de er underholdende, og har ikke set angreb på fasaner".

Ørnens Dag ved Arresø. Foto: Mikkel Østergaard

ØRNENS DAG FOR STORE OG SMÅ

AF JAN SKRIVER

Næsten 3.000 i alle aldre spejdede efter ørne på en snes lokaliteter, da DOF/BirdLife Danmark bød udenfor til Ørnens Dag på vinterens sidste søndag, 29. februar 2024. Mindst 67 Havørne og en Kongeørn kom i kikkerten. Avnø på Sydsjælland, Arresø i Nordsjælland og Lille Vildmose i Østhimmerland blev topscorere med 650, 550 og 400 gæster.

"Det er imponerende, at så mange danskere deler vores begejstring for ørne", sagde Kim Skelmose, der er leder af Projekt Ørn. Han var selv guide ved Egå Engsø nær Aarhus

Ørneklubben for børn i DOF var stærkt repræsenteret. Fugleambassadører sørgede for lege og quizzer om ørne, hygge med snobrød over bål og andre aktiviteter for de mindste.

EUROPAS HAVØRNE PÅ VEJ OP

Mere end et halvt hundrede førende forskere og specialister i Havørne har udvekslet og diskuteret deres nyeste viden på en ugelang konference i september 2024 i Osijek i Kroatien.

TEKST OG FOTO: KIM SKELMOSE & OLE FRIIS LARSEN

I store dele af Europa er bestandene af Havørne (*Haliaeetus albicilla*) ved at komme sig over et århundredes bestræbelser på at udrydde dem og miljøgifte som DDT og PCB, der gjorde ørnene gølle og deres æg tyndskallede, så de gik itu, når ørnene forsøgte at ruge på dem. Det viser vores nyeste viden på basis af over 50 foredrag og diskussioner på en konference i september 2024 i Osijek i Kroatien. Her mødtes over 50 af Europas fremmeste forskere i Havørne og specialister i beskyttelse af Havørne og indsamling af data for at udveksle erfaringer.

Fra Danmark deltog lederen af DOF/BirdLife Projekt Ørn, Kim Skelmose, og Ole Friis Larsen med speciale i Havørne i Projekt Ørns styregruppe med et foredrag om, hvordan farveringe har påvist, at den nye danske bestand blev etableret

midt i 1990'erne af unge Havørne fra Nordtyskland.

Desuden vakte vores billeder af naturfotografen Leif Keller af en nu 39 år gammel hun i et havørnepar ved Haderslev begejstring. Vi antager, at ørnen, der blev farveringmærket i en rede i Nordtyskland i 1985, er verdens ældste dokumenterede vildtlevende Havørn. Vores forespørgsler i andre lande har ikke bragt andre eksempler frem på vilde Havørne over 35 år. Det skete heller ikke på konferencen. En amerikansk specialist i den nært beslægtede art Hvidhovedet Havørn (*Haliaeetus leucocephalus*) tilføjede, at han havde hørt om vilde ørne "deropad i alder, men ikke så gamle".

Havørne søger 'hjem'

Erfaringerne fra mange europæiske lande er stort set ens med kurver for hastig vækst mage til, hvad vi har set i Danmark. Farveringe, GPS-sendere og andre analyser af data har vist, at nogle unge individer kan strejfe meget langt omkring i

Europa, men at Havørnene i sidste ende er stærkt knyttede til deres hjemstavn og i ekstrem grad søger tilbage til, hvor de kom til verden, for at lede efter et landskab mage til, når de etablerer sig som ynglefugle. Det medfører, at forskellige bestande vokser, men kun nærmer sig hinanden langsomt. En af de største bestande viser ligefrem tegn på indavl. Selv om Havørne igen er vidt udbredt over store dele af Europa, er forekomsten stadig meget spredt med store huller mellem ellers talrige bestande.

Langdistanceturene for de unge Havørne er i øvrigt farlige. Tre unge norske Havørne med GPS-sendere fra det spanske projekt med udsætning er fundet døde af forgiftning i Frankrig.

Historisk set har Havørne i Island været udbredt langs kysten hele vejen rundt om øen, men selv om unge islandske Havørne til forskel fra Havørne på det europæiske fastland søger stadig længere væk fra hjemstavnen, efterhånden som de

bliver ældre, ender de alle med at klumpe sig sammen som cirka 90 adulte ynglepar i det nordvestlige hjørne af øen. Det fortalte Gunnar Thor Hallgrímsson, som forsker i de islandske ørne på universitetet i Reykjavík.

For at fremme Havørne i områder, hvor de er helt udryddet, foregår der udsætning af unge norske Havørne i de vestligste dele af Europa - Storbritannien, Irland, Frankrig og Spanien.

Som følge af Havørnenes hastige, men udpræget lokale vækst forekommer Europas tætteste bestande nu i natur- og nationalparker langs floden Donau i Østrig, Tjekkiet, Slovakiet, Ungarn og Kroatien. For eksempel har naturparken Kopački rit tæt på Osijek 90 ynglepar af Havørne på et 72 kvadratkilometer sumpet område mellem Donau og bifloden Drava med ned til 350 meter mellem rederne.

Konferencen var arrangeret af professorparret Alma Mikuška og Tibor Mikuska med støtte af en videnskabelig komite af forskere fra Østrig, Tyskland, USA og Storbritannien. Hun er ansat ved universitetet i Osijek, han repræsenterer Kroatiens ornitologiske forening.

Konferencen førte til en udtalelse fra deltagerne, Osijek-erklæringen, om beskyttelse og forskning i Havørne. Denne artikel er et sammendrag af konferencens foredrag og diskussioner.

Tre europæiske bestande

Der findes tre genetisk forskellige bestande af Havørne i Europa. Det er påvist af et internationalt forskerhold under ledelse af Frank Haller fra instituttet for biologi ved det britiske universitet i Cardiff. Forskerne har analyseret DNA i fjer og blodprøver fra Havørne over hele Europa, heriblandt også fra havørneunger i forbindelse med farveringmærkning i danske reder. Forskellene mellem de tre bestande er tydelige, men ikke store nok til at opdele dem i underarter.

Istider splittede Havørnene i Europa op i to populationer; den ene overlevede i Sydvesteuropa, den anden i øst omkring Sortehavet og i det nuværende Tyrkiet. Genforskerne har fundet, at den genetiske variation er langt større i den nuværende central- og østeuropæiske bestand end i den vestlige bestand, som har udviklet sig til to bestande, der er markant isolerede fra hinanden. Den store norske bestand har tydelige genetiske forbindelser til Havørnene i Grønland og Island, men stort set ikke til de andre europæiske Havørne i Sverige, Finland og den tysk-polske bestand, der har bredt sig til de baltiske lande, Danmark og Holland, men ikke mod syd.

Den genetiske diversitet er anderledes og langt mere varieret i central- og østeuropæiske Havørne, hvilket tyder på, at den bestand er

“

Der findes tre genetisk forskellige bestande af Havørne i Europa. Det er påvist af et internationalt forskerhold

”

væsentligt ældre end den vesteuropæiske og har været mindre isoleret under de seneste istider.

Projekter med farveringe og GPS-sendere i mange europæiske lande har vist, at Havørne stort set ikke spreder sig og kun breder sig langsomt. Enkelte individer flyver meget langt væk fra de reder, hvor de kommer til verden, især som toårige (3k) fugle, men de vender alle tilbage for at yngle tæt på, hvor de er vokset op. Unge norske GPS-Havørne, som er blevet sat ud i Storbritannien, Frankrig og Spanien har foretaget udflugter til Danmark, ligesom en dansk Havørn 'Lisbeth' med GPS-sender i 2023 fløj over 1.700 kilometer via Sverige og Finland til Varanger i Norge, hvor hun

Omkring 60 deltagere fra Europa og USA på Hotel Osijek til mere end 50 foredrag om Havørne.

... en af dagene var der sejltur i naturparken Kopački rit, som har 90 par Havørne.

tilbragte det meste af en sommer, men i 2024 var tilbage i det område i Jylland, hvor hun var som redeunge. Unge tjekkiske Havørne med GPS-sendere har nået Finland, men også de er vendt tilbage til Tjekkiet, før de blev adulte ynglefugle.

På konferencen i Osijek fremlagde et hold finske forskere under ledelse af Ida Penttinen fra det biologiske institut ved universitetet i Turku en anden DNA-undersøgelse af over 2.500 fjer fra adulte Havørne ved reder og af 1.500 fjer fra redeunger, som har vist, at unge Havørne kan strejfe vidt omkring, som det også er påvist i andre registreringer og undersøgelser, men at de unge Havørne vender tilbage for at etablere sig som ynglepar i landskaber, der minder dem, de var redeunger i, det gælder blandt andet kystområder og arealet af marker, skov, søer og vådområder. Havørnene er med andre ord voldsomt konservative og præget af deres opvækst, når de vælger deres ynglehabitater.

Det bekræfter resultaterne fra genforskerne i Cardiff, som også var glade for, at Projekt Ørns omfattende registrering af farveringe på Havørne passer perfekt med deres DNA-resultater om, at bestanden i Danmark er baseret på indvandrere fra den nordtyske bestand.

I det danske Projekt Ørn har vi længe undret os over, at vi næsten ingen indvandring har set af Havørne fra den store norske bestand, som længe blev anset for den fremtidige sikring af Havørnene i Europa, da andre bestande kollapsede som følge af DDT, PCB og andre giftstoffer i 1960-1970'erne. DNA-forskningen i Cardiff har nu påvist, at den norske bestand ikke har bredt sig uden for Norge og derfor ikke har været nogen redningsplanke for Havørne i Europa. De norske Havørne er tværtimod så isolerede, at de på trods af bestandens størrelse viser tegn på tab af genetisk diversitet og dermed indavl.

“

Fund af knogler på tre øer på Hawaii viser, at der indtil for 2.500 år siden var en isoleret bestand af Havørne på øgruppen

”

På konferencen i Osijek advarede Frank Haller imod udelukkende at basere udsætninger af unge Havørne i Storbritannien, Irland, Frankrig og Spanien på norske fugle. Han påpegede også betydningen af at sikre selv små bestande af hensyn til diversiteten i DNA.

Den langsomme udbredelse af Havørne har også betydet, at svenske og finske bestande efter kollapset i 1960-1970'erne er vokset hurtigt og har genindtaget tabte områder i de to lande, men ligesom de norske Havørne, har de ingen betydning haft for genetableringen i andre nordeuropæiske lande, heriblandt Danmark, før de forskellige bestande nu så småt er ved at nå hinanden til en afgørende vigtig udveksling af gener.

Fra Sibirien til Hawaii og Amerika

Havørne fra Sibirien kom ifølge genforskerne i Cardiff til Amerika via det nuværende Alaska, og den amerikanske bestand har over tid ændret sig til den selvstændige art Hvidhovedet Havørn for mellem en halv og en hel million år siden.

Fund af knogler på tre øer på Hawaii viser, at der indtil for 2.500

år siden var en isoleret bestand af Havørne på øgruppen, hvor de havde udviklet så store genetiske afvigelser fra de europæisk-asiatiske Havørne, at de i dag ville være blevet anset for en selvstændig underart.

Pionerer yngler tidligt

Da unge tyske Havørne indvandrede til Danmark og begyndte at yngle midt i 1990'erne, fandt de hurtigt sammen i par og begyndte at yngle med succes som immature fugle på tre-fire år. Det samme bliver nu set hos Havørne i projekter med udsætning af unge norske fugle i Storbritannien, Irland, Frankrig og Spanien. Dermed bekræfter udsætningerne, at vores erfaringer fra starten af den nye danske bestand har været en helt naturlig adfærd for Havørne, der ankommer som pionerer til landskaber, hvor der ikke er nogen adulte ynglefugle.

Fugleinfluenza rammer hårdere i USA

Amerikanske Hvidhovedede Ørne (*Haliaeetus leucocephalus*) er langt hårdere ramt af fugleinfluenza end de europæiske og asiatiske Havørne. På konferencen i Osijek fremlagde dr. William W. Bowerman fra institut for miljøteknologi ved universitetet i Maryland resultater om tab af op til 68 procent af ynglefuglene af Hvidhovedede Ørne som følge af fugleinfluenza siden 2021 i staten Michigan og nationalparken Voyageurs. Bowermann har fulgt udviklingen i bestandene af Hvidhovedede Ørne i de to områder siden 1961 og råder over den måske længste tidsserie, der overhovedet findes for nordamerikanske ørne.

I Europa har den britiske faglige ornitologiske forening BTO (British Trust for Ornithology) og Scottish Raptor Study Group fundet en markant indvirkning af fugleinfluenza på skotske Havørne, især i kystområder. "Ved at sammenligne med

Camilla Ekblad fra universitetet i Turku har sammen med andre forskere undersøgt, hvordan Havørne påvirker Ederfuglene i Østersøen, efter at ørnene næsten forsvandt på grund af miljøgifte. Ederfuglene forlader de yderste øer i skærgården og søger tilbage mod land og større øer tættere på kysten, hvor de kan skjule sig med deres reder i krat, under buske og tættere på mennesker.

tidligere år fandt vi dokumentation for en alvorlig nedgang i ynglesuccessen for Havørne og Kongeørne (*Aquila chrysaetos*) i 2022 som følge af fugleinfluenza. Selv om andre faktorer, som vejret, kan have spillet ind, kan de ikke forklare hele tilbagegangen", sagde Mark Wilson fra BTO/SRSG på konferencen.

Tilsvarende tyder observationer i Danmarks Projekt Ørn og i Tyskland, hvor overvågningen også i høj grad varetages af frivillige med kendskab til de enkelte reder og ynglepar, på, at der i det seneste par år har været flere dødsfald af Havørne med fugleinfluenza, og at de europæiske bestande er tydeligt påvirkede, men slet ikke i samme omfang som de Hvidhovedede Ørne.

Havørne dræber hinanden

Den tyske bestand af Havørne er steget fra cirka 20 ynglepar for 100

år siden til nu omkring 1.100 ynglepar, og kampe om territorier og reder blevet det mest livsfarlige, de tyske havørne oplever i deres liv. På konferencen fortalte Oliver Krone fra institut for natursygdomme ved Leibniz-instituttet for zoologi og naturforskning, at 10 procent af de påviste dødsfald blandt tyske Havørne siden 2000 er drab i indbyrdes kampe.

Tysk forskning peger på bly i jagttammunition som en anden af de største trusler på livet for Havørne. Ørnene bliver forgiftet af bly og dør, når tyske jægere efterlader indvolde af dyr og fugle med blyhagl eller rester af bly fra riffelammunition i naturen. Derefter følger fugleinfluenza, vindmøller og menneskelige forstyrrelser som de største trusler mod Havørne.

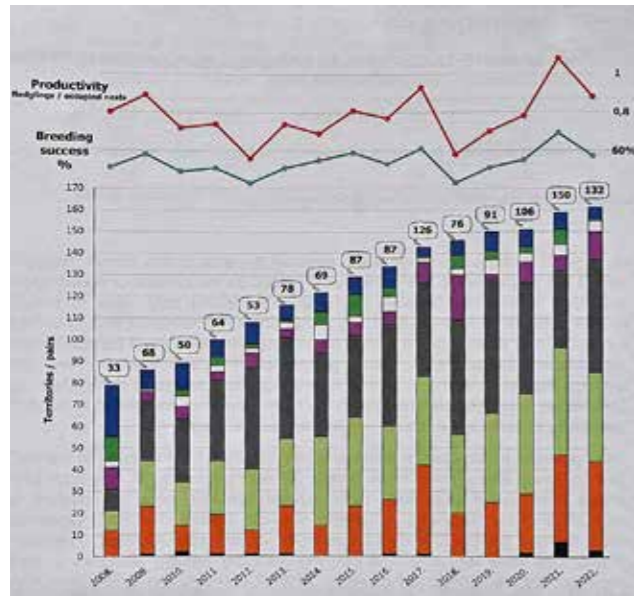
Den tyske bestand af Havørne hører til de mest veldokumenterede

i Europa med et stort korps af frivillige observatører og en omfattende mærkning med farveringe af flere tusinde Havørne.

Vildtpleje giver mening

Et internationalt hold af forskere under ledelse af Lenka Rozsypalová fra instituttet for vildtsygdomme ved det tjekkiske veterinære universitet i Brno har i en undersøgelse fastslået, at 75 procent af de Havørne, der bliver behandlet på vildtplejestationer, har gode chancer for at overleve efter frigivelsen og endda kan blive værdifulde ynglefugle.

Forskerne har studeret 22 Havørne, som blev udstyret med GPS-sendere i forbindelse med ophold på plejestationer i Østrig, Tjekkiet, Tyskland og Slovakiet. 70 procent af ørnene var på plejestationerne med skader efter at være

Udviklingen for Havørne i Serbien (til venstre) og Letland (herunder). Bemærk, at i Letland falder det gennemsnitlige antal unger per rede i takt med, at bestanden stiger. Graferne er fra præsentationerne på konferencen i Osijek.

ramt af biler, at have ramt elledninger eller med blyforgiftninger. De første to uger efter frigivelsen var de mest kritiske. Derefter overlevede 74,6 procent af ørnene deres ophold.

Fem af ørnene klarede sig endda med en ynglesucces på 62 procent i form af 10 udføjne unger. Evnen til at overleve viste sig at være uafhængig af længden af opholdet på en plejestation og plejestationens faciliteter, for eksempel om der var volierer til genoptræning eller ej.

"Vores forskning viser altså, at det giver god mening at behandle Havørne på vildtplejestationer, men det kræver et nært samarbejde mellem plejestationerne og naturbeskyttelsesorganisationerne", sagde Lenka Rozsypalová på konferencen.

I et andet indlæg om vildtpleje fortalte veterinæren János Déri fra det ungarske fuglehospital i nationalparken Hortobágy, at dyrlæger på hospitalet har foretaget verdens første hjerneoperation på en Havørn. Den ungarske ple-

jestation behandler hvert år 7.000 fugle. Mellem 2006 og 2024 har 41 Havørne været indlagt, 20 af dem med forgiftninger. De fleste var forgiftet med bly, men ifølge János Déri er det forbudte giftstof Carbofuran stadig vidt udbredt og findes i 80 procent af de Havørne, som bliver udsat for bevidst forgiftning i naturen. Symptomerne viser sig få minutter efter indtagelsen og tæt på den forgiftede lokkemad.

Vindmøller er en reel trussel

En finsk undersøgelse bekræfter norske erfaringer med vindmølle-drab på Havørne på øen Smøla. De finske tal viser, at den årlige overlevelseshastighed for Havørne fra reder inden for en radius af fem kilometer fra vindmøller er 7,6 procent lavere end for Havørne længere væk fra vindmøller. Undersøgelsen blev på konferencen præsenteret af forskeren Carina Nebel fra institut for biologi ved universitetet i Turku.

Et af de store problemer med at dokumentere omfanget af vindmølle-drab på Havørne er, at anlæg med vindmøller i Europa især findes på private områder, hvor det kan være vanskeligt eller umuligt at få tilladelse til at lede systematisk efter ofre.

Havørne skrumper i varme

Klimaforandringerne vil sandsynligvis få Havørnene til at skrump. På konferencen i Osijek henviste den amerikanske havørneforsker William W. Bowerman til Bergmanns Regel efter den tyske biolog Carl Bergmann, som i 1847 beskrev, hvordan kulde og varme gør nogle arter henholdsvis større og mindre.

Bowerman pegede på, at reglen ses tydeligt på de Hvidhovedede Ørne, som i Alaska har en vægt på omkring 6,8 kilo, mens de i det centrale USA vejer 5,4 kilo og i deres sydligste udbredelsesområde i Mexico med et væsentligt varmere klima er tydeligt mindre og vejer 4,5 kilo.

Kontakter i Projekt Ørn

Projekt Ørns styregruppen består af fem personer, og alle tre arter af ynglende ørne i Danmark er repræsenteret:

Kim Skelmose, leder af Projekt Ørn.
Telefon: 27 73 40 70
Mail: gestaltskelmose@gmail.com

Leif Novrup, arts koordinator for Fiskeørn.
Telefon: 23 31 56 01
Mail: leifnovrup@pc.dk

Hans Christophersen, arts koordinator for Kongeørn.
Telefon: 23 71 31 54
Mail: hach@mail.dk

Preben Jensen, kontakt til lokal koordinatore.
Telefon: 22 26 69 25
Mail: sydoern@gmail.com

Ole Friis Larsen, arts koordinator for Havørn.
Telefon: 40 91 80 71
Mail: ofl@mail.tele.dk

Kontakt uden for styregruppen:

Knud Flensted, biolog i DOF og kontaktperson i Fuglenes Hus for Projekt Ørn.
Mail: knud.flensted@dof.dk
Telefon: 33 28 38 33

Ved fund af rede: Kontakt Projekt Ørn

Det er vigtigt, at Projekt Ørn får kendskab til fund af ørnereder, så vi kan følge bestandene af de tre arter. Brug mailadressen øverst på siden eller ring til et af medlemmerne i styregruppen.

Ved fund af syg eller død ørn: Kontakt Projekt Ørn

Ring 1812 til Dyrenes Beskyttelses Vagtcentral, hvis du er i tvivl om, hvad du skal gøre med en syg eller afkræftet ørn, eller kontakt nærmeste vildtplejestation, hvis du kender til den.

Fund af døde ørne kan meldes til myndighederne på Center for Diagnostik DTU, hvor de døde fugle også kan sendes ind til undersøgelse. Man kan finde en blanket og vejledning her: http://www.vildtsundhed.dk/doedfundet_vildt

Tag så vidt muligt billeder af både ørn og omgivelser ved mistanke om kriminalitet.

Under alle omstændigheder vil vi altid gerne have besked om syge og døde ørne. Kontakt et medlem af styregruppen i Projekt Ørn eller Knud Flensted i Fuglenes Hus. Vi hjælper også gerne med at håndtere sagen.

Læs mere på www.dof.dk

Dansk Ornitologisk Forening
– DOF BirdLife Danmark
Vesterbrogade 138-140
1620 København V
Tlf. 35 28 38 00 – dof@dof.dk